

skådaren

Arne var fågelskådare och känd på kontoret som Kryssarn. När någon ropade: "Hördu Kryssarn" svarade han alltid: "Jag vill tala om att jag inte är en kryssare, jag är en ädelkryssare!" Om någon hade frågat om skillnaden hade Arne naturligtvis svarat på sitt grundliga sätt, att en vanlig kryssare noterar varje ny observerad fågelart; en ädelkryssare däremot, måste observera och bestämma art på egen hand. Det var inte svårt för Arne att samla ädelkryss, han höll sig ensam, undvek sällskap. Han sände in sina envetret noggranna observationer till tidskriften De Avibus, och de lästes ibland av andra insatta.

Kontoret hade stor nytta av Kryssarns observationsförmåga, han såg en diger faktatabell och mindes den i minsta detalj, han hörde en föredragning och kunde återge den ordagrant veckor efteråt. Han såg allting, hörde allting och glömde ingenting. Han var kontorets kartotek. Hans förmåga hjälpte honom i det sociala spelet. Kvinnor uppskattade när han kommenterade förändringar, han behövde bara säga: "Ny frisyr i dag!" eller "Ny klänning!", så blev de glada. Ibland bjöd de på bakverk vid kaffepausen. Ibland ville de samtala. Det tyckte han mindre om

En fredagseftermiddag efter lunch upptäckte han att det satt en fågel på rumskamraten Evas axel. En ny art! Det var anmärkningsvärt att det satt en fågel på hennes axel. Inte otroligt, men anmärkningsvärt.

Fågeln tycktes inte bekymra henne. Det var en tätting, helt säkert av infraordningen osciner, möjligen av släktet Prunella, men det var ingen vanlig järnsparv. Rörelsemönstret var helt obekant men lagrades för framtiden. Eva tycktes inte märka fågeln.

"Trevlig fågel du har där", sa han.

"Vad sa du?" Hon rynkade pannan. Det var inte rätt sätt, tänkte han.

"Jag tyckte jag såg en fågel, men det kan det väl inte vara. Inte här. Inne. På kontoret menar jag."

"En fågel. Här? Men du kan väl se sådana överallt. Jag hoppas det var ett kryss!" Hon gjorde en liten paus och lade huvudet på sned. "Du går väl inte här och smygdricker?" När hennes mungipor drogs uppåt bestämde han sig för att det var ett skämt och lyckades få fram ett skratt.

Fågeln satt kvar. Den klättrade närmre hennes öra, öppnade näbben, och strupen började röra sig. Han hörde inget ljud. Det var en mycket ovanlig fågel.

Eva ryckte till, som om hon blivit överraskad. Hennes huvud rörde sig långsamt och stannade då och då. Till sist sänkte hon det åt sidan i en lugn rörelse så att örat vändes ned mot axeln. Hon rörde sig som en fågel som lokaliserar något med hörseln.

Han slutade arbeta och betraktade henne. Hon böjde sig ned, hämtade sin handväska ur en låda i skrivbordshurtsen, plockade fram puderdosan och klappade med vippan över ansiktet. När hon vände sig om var fågeln borta. Hon la huven över skrivmaskinen, reste sig, tog på kappan och stack handväskan under armen. Jag tycker att vi går hem tidigt i dag”, sa hon. ”Vi säger inget till chefen.” Arne hade ingen lust att gå, han bara nickade.

Eva kom inte nästa arbetsdag. Det passade honom utmärkt, han kunde helt koncentrera sig på arbetet. Hon kom inte heller dagen därpå, inte nästa eller nästa igen. Han funderade på att fråga de andra var hon kunde vara. Han visste att man ibland borde visa intresse för sina kollegor. Detta var kanske ett sådant tillfälle.

Nästföljande arbetsdag kom en av mellancheferna in i Arnes rum. Han stängde dörren noga efter sig, var på väg att sätta sig i Evas stol men ångrade sig. Han hämtade en besöksstol. Chefens klotrunda ögon, hans stela blick och hans buskiga ögonbryn fick Arne att notera: mer lappuggla än vanligt.

”Jag är ledsen Arne, men...” Han satte sig och gjorde en ny start. ”Något sorgligt, jag måste... Något sorgligt.” Han svalde.

”Åh”, sa Arne.

Chefen pekade mot Evas skrivbord utan att se dit. ”Fruktansvärt, men Eva, som vi alla höll av har gått bort hastigt. Vi tror att hon... i fredags.” Han svalde igen. ” Jag ville berätta... Ja, jag förstår att det är en chock.” Han reste sig snabbt och lämnade rummet. Arne ställde tillbaka stolen på dess plats och fortsatte arbeta.

Begravningen ägde rum en vecka senare. Arne gick dit. Han iakttog de andra begravningsgästerna och gjorde som de. Han tackade nej till samlingen efteråt och gick istället till Bergs Antikvariat för att titta på ett blad från von Wrights fågelbok, en litografi

föreställande en gransångare. Han hade inte råd att köpa bilden, men blev lugn av att titta på hur noggrant fågelns karaktär var fångad och av att se djupet i fågelns mörka pupill. Bokhandlare Berg hade vant sig vid besöken och plockade fram bladet så fort han såg Arne komma in genom dörren.

*

Arne tänkte inte mer på händelsen med fågelns på Evas axel. För honom var det fantastiska inte otänkbart – det var bara ovanligt. Veckorna gick, han tog ledigt några höstdagar och for till Falsterbo för att observera flyttfåglar. Han låg två dagar på Skanörs Ljung och en dag nere vid fågelstationen. Två nya kryss blev resultatet. Ädelkryss.

På tågresan hem från Malmö hade Arne oturen att dela andraklasskupé med två andra personer, en kvinna och en ung man, nästan bara en pojke. Han flyttade sig bort från kvinnan och höll huvudet nedböjt mot boken även när han inte läste.

Efter Stehag kom tågmästaren för att visera biljetterna. När Arne tittade upp såg han fågelns igen, den satt på den unge mannens axel. Det var absolut samma fågel. Kvinnan bredvid tittade rakt fram. Tågmästaren gav biljetten tillbaka till Arne. ”Byte i Mjölby”, sa han. ”Jag önskar en behaglig resa!” Tågmästaren hade inte upptäckt fågelns, inte heller pojken hade märkt den.

Den lilla fågelns öppnade näbben. Strupen arbetade och den unge mannen vände på huvudet. Arne hörde inget annat än skenskarvarnas slag mot hjulen. Situationen var ovanlig och ganska oroande. Han sjönk in i sin bok.

Tåget bromsade in med ett tvärt ryck. Hjulen skrek. Arne såg upp, pojken var borta och likaså kvinnan. Han blundade och gick igenom Fårbringars system i tankarna.

Tågmästaren stod inne i kupén, duvlik, mjuk och lite lös i konturen. ”Kände ni pojken som satt där?” Rösten kuttrade. Arne lät frågan sjunka in innan han svarade: ”Nej.”

”Pratade ni något med varandra?” Arne skakade på huvudet.

”Ni la inte märke till något annat?” Arne satt stilla.

”Jag förstår att ni undrar över frågorna, tyvärr har det hänt något tragiskt. Pojken har råkat ut för en olycka. Det är helt oförklarligt. Han läste inget här i kupén? Inget brev eller så?”

Arne skakade igen på huvudet. "Vi måste tyvärr göra ett längre uppehåll i Mjölby för polisens skull. Om ni kommer på något som kan hjälpa, så..."

I Mjölby skyndade Arne av. Han lämnade stationen, fortsatte ut på Järnvägsgränd och gick mot parken. Han tog sista tåget hem.

Två dagar efter resan läste han i Dagliga Allehanda om ett tragiskt självmord, en ung man hade kastat sig av tåget strax utanför Nässjö. Tidningen ifrågasatte starkt säkerheten på SJ:s tåg och... Arne läste inte mer. Han vek ihop tidningen på köksbordet, stoppade Hortlings fågelbok i rockfickan och gick i snabb takt till kontoret.

På eftermiddagen blev han störd av kontorets nötskrika som ställde sig mitt i dörröppningen till Arnes rum och började prata. Arne lyssnade artigt. Kollegan sänkte plötsligt rösten och sa: "Ja, det sägs att du ska få en ny rumskamrat nästa vecka. Men, du Arne. Se efter den här nya bättre. Så inte hon också kilar vidare för egen maskin."

Arne la ifrån sig sitt arbete. Nötskrikan höjde rösten igen:

"Jamen. Du menar inte att du inte *visste* att Eva tog livet av sig? Åh, herregud. Så klumpigt av mig."

Arne blev sittande alldeles stilla en lång stund efter det han blivit ensam. Han reste sig, stängde dörren, och tog fram Hortling.

*

Efterhand vände Arne sig vid att se den järnsparvlika fågeln sitta på människors axlar. Han hörde aldrig något, men den som fågeln stannat hos blev stilla och rörde huvudet sakta som när man försöker lokalisera ett svagt ljud. En dag satt fågeln på bokhandlarens axel. Arne återvände aldrig till butiken.

*

Arnes lägenhet låg högst upp i ett sekelskifteshus vid stadens park. Fönstren var manshöga och försedda med djupa fönsternischer som oftast var fördragna med tjocka draperier. På golven låg hans fars persiska mattor i många lager och väggarna doldes uppifrån och ned av bokhyllor. Där fanns romaner och poesisamlingar, nötta encyklopedier och lexikon och mängder av fågelböcker. Det var dem han läste.

Rummen i lägenheten låg i fil utmed en lång hall, de vette alla mot parken. Han tittade sällan ut genom fönstren och öppnade dem aldrig, utom tidigt på våren då fåglarna kom åter. Då kunde han sitta vid öppet fönster en hel natt, lyssna och föra bok över sina observationer.

En genomskinlig vårmorgon sitter han vid sitt arbetsbord intill fönstret med sina anteckningar. Han har vakat och går nu till köket för att värma kaffe. När han i halvdunklet passerar den öppna badrumsdörren ser han ett ansikte som betraktar honom. Han lyfter armen, men inser att det är sitt eget ansikte han ser i badrumsspeglén. Ögonblicket i hallens dunkel räcker länge, han står still och ser in i sina spegelögon.

En liten skugga far snett över speglén. Försvinner. Vad är spegelbild, vad är verkligt?

Arne går och stänger fönstret och drar för draperiet. Han sätter sig vid bordet i mörkret, han sitter still. Ett svagt ljud hörs, som av rödhakens revirsång om vintern, han lyssnar och försöker pejla in ljudet. Det är inte rödhakens rännil utan en rikare slinga. Han förstår inte varifrån sången kommer.

Han samlar sina papper i en hög, drar isär draperierna och öppnar fönstret. Ljuset är nytt och rikt, långt nedanför fönstret är klipphällarna gryningsfuktiga, mossan glänser, björkbladen är så tunna att man kan se igenom dem. Luften är stilla.

Han anar sången och stiger upp på fönsterbrädan för att höra bättre, lutar sig längre och längre ut. Han står nu på fönsterblecket, ser upp mot ljuset och lyssnar.

Den lilla fågeln sjunger honom rakt in i solen.